

## КАТЕГОРІЇ СЕМАНТИКИ

*Запорізька державна інженерна академія, кафедра філософії та суспільних наук*

В термінології семіотики види знаків називаються «категоріями», в даному випадку це слово означає не основні поняття, як, наприклад, категорії в філософії, а види, які визначені значенням знаків які відносяться до них. Такі вислови, як «Студент Петренко наполегливо працював над теоретичним курсом фізики», «Студент Петренко наполегливо працював над теоретичним курсом фізики і успішно склав іспит» відносяться до однієї і тієї ж семантичної категорії, до категорії речень. Такі вирази, як «математик», «логік», належать також до однієї і тієї ж семантичної категорії, до категорії «імен». Це дві важливі для наукових мов семантичні категорії.

Обидва наведених в якості прикладу речення є розповідними. Вони домінують у наукових мовах. Але в природних мовах використовуються й інші види речень: спонукальні, запитальні, окличні і т.д. Спонукальні і запитальні речення мають особливе значення для наукових мов. Відміни між розповідними, спонукальними та запитальними реченнями ґрунтуються на тому, що їм відповідають різні форми мислення: висловлювання, вимога і запитання. Висловлювання, вимога і запитання є відображенням об'єктивних зв'язків речей або явищ. Певною мірою це ідеалізація. Розповідні, спонукальні і запитальні речення відрізняються одне від одного як за своїм значенням, так і за своєю функцією. Розповідні речення носять інформативний, описовий, десигнативний характер. Вони надають дані про минуле (наприклад, дані про магнітне поле Землі) або про майбутнє (наприклад, прогноз погоди). В науці вони слугують для формулювання законів і теорій.

Спонукальні речення носять направляючий, вказівний, приписний, визначаючий характер. Вони спонукають кого-небудь до дії або до її припинення. В формі цих речень можна сформулювати плани, юридичні закони і моральні норми. В науці їх можна використовувати для формулювання методичних правил і методів, в тому числі й алгоритмізованих програм, вони застосовуються і як засоби спілкування при керівництві науковою роботою та її організації.

Запитальні речення виражають бажання що-небудь узнати. В залежності від того, чи хочуть узнати про те, що є або було або що потрібно робити, відповідь буде у вигляді розповідного або спонукального речення. В науці запитальні речення можуть використовуватися для формулювання проблем. Запитальні речення можна розуміти як особливий вид спонукальних речень, що з'єднують запитання з вимогами. При цьому запитання розглядаються як такі, що відносяться до якоїсь вимоги передачі інформації.

Правила утворення розповідних, спонукальних та запитальних речень, що діють в природній мові, можуть застосовуватися і в наукових мовах.

В символічних мовах для відображення відмін між розповідними, спонукальними і запитальними реченнями в більшості випадків використовують окличні та запитальні знаки.

Семантична категорія імен як термін логіки і семіотики, має більш широке значення, аніж в розмовній мові. Не тільки вирази «Петрик Тарас Степанович» та «Проспект Соборності» є іменами, але й усі знаки, які можуть бути використані для позначення будь-якого предмету. При цьому під предметом можна розуміти тіла або думки, властивості або зв'язки. Імена позначають поняття. Буває, що ім'я має значення, але нічого не позначає, не має десигната, наприклад, ім'я бога «Юпітер».

Імена поділяють на власні та загальні. Власні імена – це імена з одним-єдиним десигнатом, що позначає один-єдиний предмет.

